

Asia: VN/9952/2024

Hallituksen esitys eduskunnalle sähköisen tiedoksiannon ensisijaisuutta viranomaistoiminnassa koskevaksi lainsäädännöksi

Lausunnonantajan lausunto

Huomiot muutosehdotuksista

-

Huomiot tiedoksiantoa koskevista ehdotuksista (18-19 b §:t)

-

Huomiot sähköisen asiakirjan saapumista määräajassa koskevasta ehdotuksesta (11 §)

-

Muut huomiot

-

Huomiot soveltamisalan muuttamista koskevasta ehdotuksesta esitutkinnan ja poliisitutkinnan osalta

-

Huomiot oikeudenkäymiskaaren (erit. OK 11:3) ja oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain prosessiosoite- ja tiedoksiantosäätelyä koskevista ehdotuksista

-

Muut huomiot koskien oikeudenkäymiskaarta ja oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annettua lakia

-

Huomiot oikeudenkäyntimaksun porrastusta koskevasta ehdotuksesta hallinto- ja erityistuomioistuinten osalta

-

Esityksessä on arvioitu ehdotettavien muutosten perus- ja ihmisoikeusvaikutuksia, yritysvaikutuksia ja viranomaisvaikutuksia. Onko esityksessä otettu huomioon tältä osin keskeisimmät vaikutukset? Arvioitteko muutoksilla olevan sellaisia vaikutuksia, joita esitysluonnoksessa ei ole tunnistettu?

-

Muut huomiot

Palvelualojen työnantajat Palta kiittää mahdollisuudesta lausua asiasta. Palta edustaa noin 2600 yksityistä palvelualan yritystä ja yhteisöä muun muassa logistiikka-, informaatio- ja viestintä-, asiantuntijapalvelu-, hallinto- ja tukipalvelu- sekä viihde- ja virkistystoimialoilla.

Ehdotettavan sääntelyn myötä Suomi.fi-tunnistusta käyttävälle täysi-ikäiselle henkilölle luotaisiin automaattisesti Suomi.fi-viestit-tili, mikäli henkilöllä ei sitä olisi vielä käytössä. Muutoksen myötä viranomaisten tiedoksianto tapahtuisi jatkossa ensisijaisesti Suomi.fi-viestien kautta. Henkilö voisi kuitenkin omasta ilmoituksestaan lopettaa Suomi.fi-viestien käytön ja siirtyä paperitiedoksiantojen vastaanottamiseen.

Lakiesityksessä ehdotettujen muutosten lisäksi valmisteilla on toimeenpano- ja lainsäädäntöhanke, jossa Suomi.fi-viestien rinnalle tuodaan hyödynnettäväksi myös yksityiset digipostipalvelut vuoden 2026 aikana. Kokonaisuutta viedään eteenpäin hallituksen Digi ensin -ohjelmassa.

Keskeiset huomiot esitysluonnoksesta

Yhteenvedona voidaan todeta, että:

- Palta kannattaa viranomaisten sähköisten tiedoksiantojen ensisijaisuutta.
- On kannatettavaa, että yksityiset digipostipalveluita tarjoavat markkinatoimijat ovat mukana uudistuksessa. Yksityisten toimijoiden mukanaan tuoma kilpailu ja jatkuva kehitys tehostavat julkisen sektorin toimintaa, tuovat lisäarvopalveluita ja parantavat kansalaisten asiointikokemusta.
- Markkinatoimijoiden avulla voidaan nopeammin kasvattaa digitaalisen viranomaisviestinnän penetraatiota Suomessa.
- Hallituksen esityksessä esitetty etenemistapa luo kuitenkin viranomaisen omalle palvelulle väliaikaisen monopolin, eikä se edistä tehokkaan markkinamallin syntymistä.
- Reilun markkinamallin luomiseksi olisi syytä valmistella hallituksen esitys ja tarvittavat lainsäädäntöuudistukset uudelleen siten, että yksityiset toimijat ovat mukana alusta alkaen.
- Digitalisaation edetessä postinjakelun yleispalveluvelvoitetta tulisi keventää

Reilu neljä miljoonaa kansalaisista kykenee jo käyttämään sähköisiä viranomaispalveluita, mutta sähköiset viranomaisviestit ovat käytössä ainoastaan noin reilulla miljoonalla kansalaisella. On siten kannatettavaa, että siirtymistä sähköiseen viranomaisviestintään vauhditetaan lainsäädännöllä. Valtiovarainministeriön arvion mukaan vapaaehtoiseen malliin pohjautuen, puuttuvien käyttäjien saamiseksi Suomi.fi -viestien piiriin kuluisi arviolta 15–20 vuotta.

Hallituksen talouspoliittinen ministerivaliokunta on linjannut 30.1.2025, että käynnistetään työ toimivien markkinoiden luomiseksi yksityisten digipostipalveluiden markkinalle ja tämä tahtotila on ilmaistu myös hallituksen esitysluonnoksessa. Markkinamallin luominen vaatii jonkin verran investointeja tekniseen kehitykseen ja kompensatiomalliin, mutta sen pitkän aikavälin hyödyt ovat huomattavat.

Mahdollisiin kustannuksiin tai kustannussäästöihin liittyen, olisi tärkeä huomioida, että myös Suomi.fi -viestipalvelun kehitys, ylläpito ja asiakastuki maksavat valtiolle ja se rahoitetaan Digi- ja väestötietoviraston toimintamenojen momentilta. Lisäksi viestipalvelun käyttäjäorganisaatioille syntyy käyttöönottokustannuksia. Esitysluonnoksen sivulla 31 todetaan, että ”Suomi.fi -viestien kautta toimitettu sähköinen tiedoksianto on viranomaiselle maksutonta käyttöönottokustannusten jälkeen”. Ei ole syytä luoda kuvaa, että valtion tarjoaman viestipalvelun kehittämisestä tai ylläpidosta ei syntyisi kustannuksia, tai se olisi lähes maksutonta, vaikka se siltä näyttäisi käyttäjäorganisaation näkökulmasta.

Yksityisten toimijoiden mukanaan tuoma kilpailu ja jatkuva kehitys tehostavat julkisen sektorin toimintaa ja parantavat kansalaisten asiointikokemusta. Yksityisen sektorin myötä saadaan myös todennäköisesti helpommin digipostin rinnalle syntymään uusia lisäarvopalveluita ja digitaalisia liiketoimintamalleja. Valtion tehtävänä ei lähtökohtaisesti ole erilaisten lisäarvopalveluiden kehitystyö.

Markkinamallin etuna on myös se, että kansalaiset voivat valita heille parhaiten sopivan digipostipalvelun, joka voi yhdistää niin julkisen kuin yksityisen sektorin viestit. Olisi tärkeää, että kansalaiset voivat hoitaa kaikkia arkeen liittyviä hallinnollisia asioitaan ja dokumenttejaan yhdessä palvelussa.

Esityksen luonnoksessa myös todetaan, että digitaalisen viranomaisviestinnän hyödyntämisen aste on ollut toistaiseksi huomattavasti matalampi kuin muissa Pohjoismaissa. Muun muassa kuntasektorilla ja hyvinvointialueilla Suomi.fi -viestipalvelun käyttö on ollut hyvin rajallista, vaikka lainsäädäntö velvoittaa viestipalvelun käyttöönottoon. Käyttöönotossa on ollut haasteita ja viestipalvelussa on ollut toiminnallisia puutteita. Samalla useat kunnat ja hyvinvointialueet ovat ottaneet kuitenkin käyttöönsä jo yksityisiä digipostipalveluita. Markkinatoimijoiden avulla voitaisiin nopeammin kasvattaa digitaalisen viranomaisviestinnän penetraatiota Suomessa.

Kaksivaiheinen eteneminen luo väliaikaisen monopolin

Kuten esitysluonnoksen perusteluissa mainitaan, tavoitteena on mahdollistaa yksityisten digipostipalveluiden hyödyntäminen viranomaisten sähköisessä tiedoksiantomenettelyssä vuoden 2026 aikana. Siirtyminen Suomi.fi -viestipalvelun käyttäjäksi tapahtuisi kuitenkin heti vuoden 2026 alussa.

On riski, että siirtämällä markkinatoimijoiden mukaantulo myöhemmäksi, Suomi syyllistyy kilpailuoikeudellisen sääntelyn rikkomiseen. Yksityisten digipostipalveluiden markkinat ovat kehittyneet nopeasti viimeisten vuosien aikana.

Markkinatoimijoista Posti Group on jo investoinut OmaPosti -palveluun 20 miljoonaa euroa ja arvioi investoivansa kehitystyöhön 20–30 miljoonaa euroa tulevien 4–5 vuoden aikana. Ruotsalaislähtöinen Kivra on investoinut viimeisten viiden vuoden aikana palvelun kehittämiseen noin 55 miljoonaa euroa ja aikoo jatkaa palvelun aktiivista kehittämistä edelleen tulevien vuosien aikana.

Yksityisten digipostipalveluiden mukaantulon lykkäntyminen loisi siten väliaikaisen monopolin valtion Suomi.fi -viestipalvelulle. Kansalaisten siirtäminen automaattisesti vuoden vaihteessa valtion palvelun käyttäjäksi sitouttaisi kansalaiset kyseisen palvelun käyttöön. Tämä asettaisi markkinatoimijat ja valtion tarjoaman palvelun epäreiluun kilpailuasetelmaan, sillä siirtyminen uuteen markkinatoimijan tarjoamaan palveluun myöhemmin voisi nousta kynnykseksi palvelun käyttäjille.

Seurauksena voisi olla myös kilpailun vääristyminen niiden viranomaisviestien osalta, joita nyt jo välitetään markkinatoimijoiden palvelussa.

Tulisi valmistella esitys, jossa kaikki toimijat ovat mukana alusta lähtien

Mahdollisten kilpailuoikeudellisten ongelmien välttämiseksi, sekä toimivan ja reilun markkinamallin luomiseksi olisi syytä valmistella hallituksen esitys ja tarvittavat lainsäädäntöuudistukset uudelleen siten, että yksityiset toimijat ovat mukana alusta alkaen.

Jotta tarvittavat valmistelut saadaan tehtyä, voitaisiin vuoden 2026 alun voimaantulusta lykätä myöhemmäksi.

Muita huomioita

Kun viranomaisviestintää viedään vahvasti digitaalisiin kanaviin, niin perinteisen postinjakelun sääntelyä tulisi tarkastella samassa yhteydessä. Postinjakelun yleispalvelulle asetettavissa vaatimuksissa ja yleispalvelun rahoituksessa pitäisi huomioida muuttuva tilanne. Digitalisaation edetessä postinjakelun yleispalveluvelvoitteen sääntelyä tulisi keventää. Palta katsoo, että postilakia tulisi siten uudistaa myös hallituksen Digi ensin -ohjelman yhteydessä.

Konttinen Jari
Palvelualojen työnantajat Palta ry.